

Vanden Doelen, Christine. 2013. Žene plaćaju krizu

<http://www.slobodnifilozofski.com/2013/03/christine-vanden-doelen-zene-placaju.html> -

Objavljeno na stranici [CADTM-a](#)

Baš kao što su planovi strukturne prilagodbe iscrpili i osiromašili žene zemalja Trećeg svijeta, mjere štednje dokrajčit će žene Europe. Isti mehanizmi koji proizlaze iz iste neoliberalne ideologije trenutno su posvuda na djelu; privatizacije, liberalizacije i proračunski rezovi u ime mjera štednje izjedaju socijalna prava i osiromašuju žene, učvršćuju i pogoršavaju nejednakost među spolovima te potkopavaju postignuća feminizma.

Dug, trojanski konj besprimjernog socijalnog rata protiv narodâ Europe, nije nimalo neutralan iz rodne perspektive. Mjere štednje nametnute u njegovo ime spolno su određene kako prema svojim karakteristikama tako i prema svojim posljedicama. Posvuda su na udaru radnici/ce, umirovljenici/ce, nezaposleni i socijalno deprivirani (beskućnici, ilegalni doseljenici, oni bez egzistencijalnog minimuma) kojima se želi naplatiti posljedice velike krize za koju nisu odgovorni. Posvuda se nameću najgori oblici socijalnih regresija najosjetljivijem dijelu stanovništva, najsiromašnijima među nama - dakle mahom ženama! A najranjivije među njima (samohrane majke, mlade žene, starije žene, migrantice, žene etničkih manjina, ruralnih predjela ili žrtve nasilja) bit će pod najvećim pritiskom da spase one koji su profitirali od duga.

Baš kao što su planovi strukturne prilagodbe iscrpili i osiromašili žene zemalja Trećeg svijeta, mjere štednje dokrajčit će žene Europe. Isti mehanizmi koji proizlaze iz iste neoliberalne ideologije trenutno su posvuda na djelu; privatizacije, liberalizacije i proračunski rezovi u ime mjera štednje izjedaju socijalna prava i osiromašuju žene, učvršćuju i pogoršavaju nejednakost među spolovima te potkopavaju postignuća feminizma. Nema sumnje da će bezbrojne socioekonomske regresije koje danas iskušavaju na ženama kako kapitalisti ne bi morali plaćati za krizu koju su sami prouzrokovali, sutra biti nametnute i ženama i muškarcima niže klase.

Pregled socijalnih regresija nametnutih ženama u ime duga u Europi

Među glavnim mjerama koje su europske vlade osmislile, pod vodstvom ili utjecajem MMF-a i institucija Europske unije, nalaze se: opće smanjenje plaća i mirovina, uništenje socijalne zaštite i javnih službi, udari na radno zakonodavstvo i povećanje oporezivanja potrošnje. Ovakva politika priječi put emancipaciji žena u Europi.

I. Smanjenje prihoda plaćenog rada ženama

Još prije recesije položaj žena na tržištu rada bio je daleko od ravnopravnoga (u usporedbi s muškarcima). Zaposlenost žena obilježena je snažnom segregacijom žena i muškaraca prema tipu aktivnosti, razlikom u plaćama, većim udjelom rada na nepuno radno vrijeme i radom u slabije plaćenim sektorima ekonomije koji su podcijenjeni, neformalni i donose manju socijalnu sigurnost. Nije začuđujuće da se u takvim okolnostima ženama teže suočiti s krizom.

Pritisak na plaćeni rad žena vrši više čimbenika koji su u izravnoj vezi s krizom javnog duga i

makroekonomskim mjerama koje se uz nju vežu:

1. Raste udio nezaposlenih žena

Ako je u prvoj fazi kriza najviše pogodila sektore u kojima su zaposleni pretežito muškarci (bankarski sektor, graditeljstvo, automobilska i prijevozna industrija), sektori u kojima su zaposlene pretežito žene (uslužne djelatnosti, javno financirani sektori, prodaja i trgovina) sada su izravno i iznimno pogođeni. Takav spolno specifičan udar krize na zaposlenost žena i muškaraca razotkriva rasprostranjenost segmentacije rada (kao što je gore već spomenuto).

Gubitak ženskih radnih mjesta uglavnom se pripisuje neproduženim, vremenski ograničenim ugovorima, smanjenju platežne moći potrošača/ica i korisnika/ca usluga te rezanjima proračuna javnih financija zbog mjera štednje. Budući da su žene u Europi najzastupljenije u javnim službama (čine najmanje dvije trećine zaposlenih u obrazovnom i zdravstvenom sektoru te socijalnoj službi), financijska ograničenja koja zahtijeva vlast više utječe na žene. Znatno broje žena gubi zaposlenje te se njihovi već ograničeni prihodi još više smanjuju. Sada kada znamo da su danas, kao i dosad, žene te koje osiguravaju osnovne troškove prehrane, zdravlja ili obrazovanja u obitelji, možemo izračunati koliko će pad njihove platežne moći utjecati na djecu i obitelj, ali i na najsiromašnije žene koje često u ime obiteljskih zanemaruju vlastite potrebe, što predstavlja izravan udarac na njihovo fizičko i psihičko zdravlje. U tom slučaju žene jedu manje i/ili manje dobro, zanemaruju palijativnu i preventivnu zdravstvenu skrb, a da i ne govorimo o pohađanju kulturnih i društvenih događanja, o čitanju itd. Taj prelazak u nesigurnost često ih primorava da traže drugi ili treći posao ili da podignu kredit kako bi se mogle pobrinuti za osnovne potrebe i preživljavanje svoje obitelji. Nije slučajno da se u Europi povećao broj malih kredita čija su najčešća ciljana skupina žene i njihov "potrošački apetit"!

Mada žene posao gube manje naglo, manje spektakularno te samim time manje vidljivo od muškaraca, proces zasigurno nije manje bolan. Zapravo su, dugoročno gledano, posljedice nezaposlenosti tragičnije za žene. Upravo zato što u prosjeku imaju manje valoriziranog radnog iskustva od muškaraca i što ga uglavnom čine zaposlenja na nepuno radno vrijeme s ugovorima na određeno i razdobljima prekida rada, žene su ranjivije na tržištu rada te stoga nailaze na više poteškoća pri pronalasku zaposlenja.

Štoviše, istraživanja pokazuju da će žene prije biti otpuštene kada nema radnih mjesta jer se muškarce još uvijek smatra glavnim privredivačima. Istraživanje na globalnoj razini iz 2005.[1] otkriva nam da gotovo 40% ispitanika smatra da u takvoj situaciji muškarci imaju veće pravo na zaposlenje od žena. Pravo žena na rad ustavno je pravo mnogih europskih zemalja, počevši s Belgijom [autorica je Belgijanka, nap. prev.].

Na koncu, migrantske radnice koju su zaposlene kao posluga i/ili za čuvanje djece punom snagom pogađa pad platežne moći njihovih "poslodavki". Budući da poslodavke imaju sve manje sredstava da bi si mogle priuštiti takve usluge, primorane su otpustiti ih.

Iako poslove migrantskih radnica većina nas ne smatra istoznačnim s dostojanstvenim radom te se na njihovom primjeru prokazuju razlike među ženama, ekonomska migracija tih žena daje im priliku da ublaže siromaštvo koje im razara obitelji u domovini.

Zaključimo s time da iako su posljedice krize javnog duga na žensku zaposlenost katastrofalne, još uvijek mogu biti podcijenjene. Stvarnost je itekako gora od onoga što prikazuju službena izvješća. Zapravo se osobe zaposlene na nepuno radno vrijeme ne uključuju u izvješća o nezaposlenima. U Europi u 2007. 31,2%[2] žena je bilo zaposleno na nepuno radno vrijeme (četiri puta više nego muškarci). Da ne okolišamo: prelazak žena na rad na nepuno radno vrijeme rijetko kad je posljedica vlastitog izbora i predstavlja jednu od izravnih posljedica krize...

Nekoliko primjera ženske nezaposlenosti u Europi zbog krize javnoga duga:

- U Republici Češkoj[3] nezaposlenost najviše pogađa majke pri povratku s porodiljnog dopusta, majke s malom djecom, žene starije od 50 godina te majke migrantice, a u jednom sjevernom gradu u Portugalu koji ima 17 000 stanovnika, 6000 žena je nezaposleno![4]
- Tekstilna industrija u Poljskoj, u kojoj prevladavaju žene, upala je u krizu kada su glavni sektori koje su opskrbljivali u Zapadnoj Europi propali - izgubljeno je 40 000 radnih mjesta.[5]

2. Smanjenje plaća i mirovina radnica

Jedna od najvažnijih varijabli prilagodbe je smanjenje plaća i skraćivanje radnog vremena radnika u javnom sektoru od kojih su većina žene.

Plaće su zamrznute [6] ili smanjene (plaće u javnoj službi u Estoniji su od 2008. do 2010., smanjene za 15%[7]), režu se mirovine (u Irskoj je određen porez od 7,5% na mirovine[8]), prava na dodatke na plaću poput bonusa i trinaestog i četrnaestog mjeseca plaće srezana su, brojni poslovi na puno radno vrijeme sada su na nepuno radno vrijeme, rasprostranjena je praksa korištenja neplaćenog dopusta (u Rumunjskoj su 2009. radnici i radnice bili prisiljeni otići na dva tjedna neplaćenog dopusta[9]).

U Belgiji se ženama koje rade kao kućne pomoćnice ili čistačice ureda, privatnih kao i javnih, radno vrijeme još smanjilo, iako u dosta slučajeva već rade na nepuno radno vrijeme.[10]

Ti gubitci plaće često prisiljavaju žene da rade više poslova ili da s partnerom/icom usklade radno vrijeme tako da jedno radi danju, a drugo noću, kako ne bi morali plaćati nekome za čuvanje djece.

Trenutno je još naglašeniji nesiguran položaj umirovljenica. Sve više i više žena iskusit će pakao siromaštva u starosti iako su radile cijeli život. Ne samo da se smanjuju mirovine, nego se i povećava dob odlaska u mirovinu, kao u Austriji gdje će žene, nakon 2014., umjesto da otiđu u mirovinu sa 57 godina, morati čekati šezdesetu, a u Italiji će od 1.siječnja 2012. morati raditi sve do 65. godine[11]!

Primijetimo da je u Francuskoj, posebice zbog većeg broja radnika/ca na nepuno radno vrijeme (a rad na nepuno radno vrijeme znači i nepunu mirovinu!), mirovina umirovljenica manja za 40% od mirovina umirovljenika, dok u Poljskoj žene primaju mirovinu manju od minimalne plaće koja je sama po sebi već iznimno niska.

Smanjenje plaća i mirovina povećava jaz u plaćama žena i muškaraca. Europske žene trenutno za isti posao i istu razinu odgovornosti primaju 18% manje od svojih muških kolega. U nekim zemljama, poput Estonije, razlika u plaći je 30%[12], a u Belgiji 21%[13].

3. Kriza javnog duga naglašava fenomen prekarizacije ženske zaposlenosti u Europi

Pad prihoda kućanstva zbog recesije primorava nižu klasu da prihvaća poslove koji nisu u doticaju s njihovim profesionalnim kvalifikacijama i/ili razinom školovanja što najčešće podrazumijeva pogoršanje radnih uvjeta (usp. uslužni sektor i rad za vrijeme stanke, noćni rad, smanjenje i mijenjanje radnih sati, ne uzimanje u obzir vremena potrebno za putovanje na posao i nazad). To se posebice odnosi na žene (točnije na majke) kojima je teže nego muškarcima prihvatiti poslove koji im ne omogućavaju usklađivanje profesionalnog života i obiteljskih obaveza (poput posla koji je udaljen od mjesta stanovanja, nije lako dostupan i/ili čija satnica nije usklađiva sa školskom

satnicom i izvanškolskim aktivnostima).

Žene danas više no ikada prije čine većinu prekarno zaposlenih (na nepuno radno vrijeme, na ugovore na određeno vrijeme te privremeni rad)[14] ne samo zbog toga što su ti poslovi prvi na redu kada krenu otpuštanja, nego i otežavaju radnicama da dođu do zaštite koju im nudi radno zakonodavstvo i socijalna sigurnost. Prekarnim se radnicama često uskraćuje zaštita tijekom trudnoće ili porodiljnog dopusta, kao i ostali glavni oblici socijalne zaštite.

Propadanje radnih uvjeta žena dovodi do izražaja nesigurnost njihove zaposlenosti. Pogoršavanje uvjeta rada, povećanje radnog opterećenja (pokušaji ukidanja ili smanjivanja pauze, smanjenja

broja zaposlenih itd.), veća fleksibilnost satnice – sve to povećava strah i stres jer onemogućuje

organizaciju vlastitog vremena i usklađivanja profesionalnog i privatnog života te vodi do iscrpljivanja na radnom mjestu koje se odražava na zdravlje žena.

Dužnička kriza je u cijeloj Europi sinonim financijske, fizičke i psihičke nesigurnosti žena, povećavanja njihovog siromaštva (sve veći broj radnica ima primanja ispod granice siromaštva) i gubitka financijske neovisnosti što je osnovna stavka svake stvarne emancipacije žena.

II. Uništavanje socijalne zaštite

Velik dio rezova koji su nametnuti javnom sektoru u ime duga pripadaju rezovima socijalnih povlastica. Ali ni državni prihodi ni javna potrošnja nisu rodno neutralni. Ako su muškarci zbog svojih visokih plaća glavni doprinositelji poreznim prihodima države, žene su obično glavni korisnici javne potrošnje zbog korištenja socijalnih službi poput skrbi za djecu, brige za osobe koje trebaju stalni nadzor, javnog upravljanja socijalnim stanovanjem, obrazovanjem, zdravljem itd.

Stoga postoji veća vjerojatnost da će smanjenja javnih sredstava koja trebaju osigurati socijalnu zaštitu izravno utjecati na žene.

To je posebno uočljivo unutar ovih dviju domena:

1. Mjere štednje onemogućavaju vladama vođenje obiteljske politike

Smanjenje ili ukidanje povlastica socijalne pomoći posebno pogađa žene i majke, a ponajviše majke koje su „glave obitelji“.

Evo primjera nekoliko mjera koje po cijeloj Europi priječe svaki proces u korist ravnopravnosti spolova:

- Rumunjska vlada smanjila je obiteljske i porodiljne naknade kao i naknade za samohrane roditelje (u više od 90% takvih slučajeva radi se o samohranim majkama) te naknade za osobe s invaliditetom.[15]
- Socijalna pomoć koja se u Češkoj daje obiteljima niskih primanja (i samim time samohranim roditeljima) ukinuta je, a iznos naknade za porodiljni dopust je smanjen te su postroženi uvjeti za ostvarenje prava. Naknade za novorođenčad i kućnu njegu također su smanjene.[16]

- U Engleskoj su se ograničile ili zamrznule subvencije za dobro zdravlje tijekom trudnoće, obiteljske naknade i porezne olakšice povodom dobivanja novorođenčadi. I ostali rezovi socijalnih davanja, poput stambene potpore, neproporcionalno pogađaju žene koje zapravo ovise o socijalnoj pomoći više od muškaraca. Istraživanje britanskog Kongresa sindikata (TUC) pokazalo je da zbog ovakvih mjera samohrane majke gube čak 18% neto primanja.[17]

Osim toga, ženama je ionako već teško doći do naknade za nezaposlene (u Njemačkoj je u 2010. od 47% nezaposlenih žena samo 28% primalo naknadu za nezaposlene[18],[19]), a mjerama štednje predviđa se još rezova. Neke su zemlje postrožile kriterije za dobivanje socijalne pomoći, a neke su je, poput Irske, smanjile (za 4%[20]) ili skratile razdoblje primanja naknade (Danska je prepolovila s četiri na dvije godine primanje naknade za nezaposlene[21]). Prema belgijskom premijeru Eliju Di Rupu, možemo očekivati još i veće progresivno smanjivanje naknada za nezaposlene, ukidanje cjeloživotnih i postroženje politika koje se tiču nezaposlenih[22].

Svi ovi primjeri pokazuju koliko su mjere štednje proizišle iz dužničkog sistema protivne svakom emancipacijskom cilju žena; ne samo da ugrožavaju njihovu financijsku autonomiju, kao i svaku mogućnost pomirenja različitih aspekata njihova života (između ostalog i kroz usluge javnih službi), nego još i moraju platiti najveću cijenu krize.

2. Mjere štednje uništavaju programe za ravnopravnost spolova

Politika ravnopravnosti rodova

Budući da mjere promicanja ravnopravnosti ne trebaju biti „luksuz“ rezerviran samo za razdoblja ekonomskog rasta, iznimno je jasno da kriza javnog duga vodi smanjenju kako pozornosti političara tako i financiranju mehanizama za ravnopravnost, ali i otežava provođenje tomu srodnih zakona. U Španjolskoj je ukinuto Ministarstvo za ravnopravnost, u Italiji je proračun za obiteljsku politiku smanjen za 70%[23], a za vrijeme recesije takve su politike posebno važne. Zbog mjera štednje sve je teže priuštiti si usluge koje pružaju brigu za djecu i uzdržavane članove obitelji koje su primjerene i dostupne te se njihova kvaliteta pogoršava. Ili, dobre službe jamstvo su za bolju ravnotežu između profesionalnog i privatnog života žena, produktivnog i reproduktivnog rada te im olakšavaju sudjelovanje na tržištu rada i potiču ravnopravnost spolova.

Osim toga, kvalitetne javne službe imaju pozitivnu ulogu u razvoju djece.

U Bugarskoj je broj struktura za smještaj i zaštitu djece smanjen, u Estoniji je smanjeno njihovo radno vrijeme, a u Irskoj su narasle cijene (u Dublinu cijena varira od 800 do 1000 eura mjesečno!). Takva praksa ženama otežava usklađivanje radnog vremena i brige za djecu.[24]

Propadanje službi za brigu već je primoralo europske žene da smanje satnicu plaćenog rada te tako prijeđu na nepuno radno vrijeme ili da napuste tržište rada. U Europi tako pada postotak zaposlenih žena s djecom za 12,4% (ove su brojke iz 2009., stanje je sada zasigurno puno gore)[25] što nam pokazuje koliko mjere štednje ugrožavaju feminističku borbu i osnažuju postojeće stereotipe muškarca kao privredivača te žene kao kućanice.

Neprofitni sektor

Udruge koje pružaju pomoć ženama poput udruga za planiranje obitelji, sigurnih kuća za zlostavljane žene, telefonskih linija za pomoć ženama, utočišta za žene i djecu, također su na udaru proračunskih rezova nametnutih u ime duga.

Iako su posvuda u Europi doprinijele značajnim promjenama za žene i samim time dobrobiti

društva, takve udruge moraju se suočiti sa smanjenjem javne i privatne potpore. Štoviše, zbog ekonomske recesije privatni donatori sve manje podupiru sektore takvoga tipa.

Stoga, iako kriza znači i feminizaciju siromaštva i veću egzistencijalnu nesigurnost žena –

financijsku, psihičku i fizičku (dokazano je da se s krizom povećava i broj žrtava kućnog nasilja), ženske udruge koje im mogu pružiti podršku postaju sve manje dostupne te moraju smanjiti kvantitetu i kvalitetu usluga koje pružaju.

Ostatak sociokulturnog sektora također je pogođen mjerama štednje. Budući da mu je prioritet osiromašeno stanovništvo, on uglavnom ženama nudi pomoć i podršku. Nije tajna da su upravo žene one koje će prve pogoditi rezovi javnih kuhinja, prihvatilišta, tečaja trajne edukacije i kulturnih aktivnosti.

Na kraju možemo potvrditi da dug uništava svaku praksu i proces koji vodi emancipaciji žena u Europi.

III. Uništavanje javnih službi

Uništavanje javnih službi prvo i trostruko pogađa žene. Zašto?

- Budući da čine većinu u javnoj službi[26], žene su prve žrtve masovnih otpuštanja zbog mjera štednje. U Engleskoj se planira ukinuti 500 000 radnih mjesta do 2015., u Rumunjskoj je 2010. već ukinuto njih 100 000 i Francuska planira ove godine ukinuti 31 000 radnih mjesta[27;]
- Javne službe najviše koriste ženama te je njihovo postojanje ključno za sudjelovanje žena na tržištu rada i za njihovu ekonomsku autonomiju. Kvalitetne javne službe i ustanove koje su brojčano dostatne i financijski dostupne, bitne su poluge za emancipaciju žena;
- Žene su te koje će u konačnici morati, preko povećanja neplaćenog i nevidljivog rada, osigurati skrb i obrazovanje koje su javne službe napustile. Tu vidimo pravu zamjenu uloga i odgovornosti, koje je država prepustila privatnom sektoru, te tako i ženama, što žene sprečava u potpunom sudjelovanju u svim sferama života. Dogodio se prijenos u ime javnoga duga, od koncepta „socijalne države“ prelazimo na onaj „socijalne majke“. I to sve napravljeno je besplatno da bi se smanjili troškovi i vratio novac bankarima. Nije li kriza divna?

Rezovi u zdravstvenom sustavu

Napadi na zdravstvo u Europi temeljni su element mjera štednje. Žene su prve koje dotiču ta ograničenja proračuna i to zbog tri razloga:

- Kao što smo vidjeli, žene čine najveći dio radne snage u zdravstvenom sektoru te ih najviše pogađaju otpuštanja. I u tom sektoru obavljaju najmanje plaćene i necijenjene poslove. Radi se o prekarizaciji ugovora i uvjeta rada (npr. više se ne zapošljava toliko pomoćnih sestara na puno radno vrijeme s ugovorom na neodređeno nego na kratke periode i nepuno radno vrijeme).

- Iako seksualno i reproduktivno zdravlje omogućava ženama kontrolu nad vlastitim tijelom te samim time nad životom, ipak se predviđa smanjenje financiranja zbog mjera štednje. Taj specifični sektor javnoga zdravlja temelj je učinkovitog promoviranja ravnopravnosti spolova. Smanjene su javne subvencije za sprečavanje HIV-a, pobačaja, planiranja obitelji, za prenatalne i postnatalne službe te za preventivnu zdravstvenu skrb za žene.
- Zatvaranje domova zdravlja, kao što se dogodilo u Bugarskoj u kojoj je nakon rujna 2009. zatvorena 21 bolnica i to uglavnom u malim gradovima i selima[28]. To sve povećava odgovornost žena u reproduktivnom radu i skrbi.

Rezovi u obrazovanju

Ograničenja proračuna u području obrazovanja prvenstveno utječu na žene koje uostalom čine većinu zaposlenih u tom sektoru. One su, kao i u zdravstvu, prve koje se otpušta (u Bugarskoj je zatvoreno čak 50 škola, u Latviji i Grčkoj zatvaranje škola postaje raširena pojava), a njihovi se uvjeti rada pogoršavaju (broj učenika na jednog profesora u Estoniji već se povećao)[29].

U Francuskoj zatvaraju javne i besplatne predškolske ustanove za djecu stariju od dvije godine što ide u korist privatnih škola koje nisu besplatne. Tako dolazi do gubitka zaposlenja u javnom sektoru i povećanja troškova skrbi za djecu. Druge mjere štednje poput smanjenja pomoći za kupovinu knjiga i školskog pribora (usp. Estonija) ili smanjenje subvencija za jelo u školi za predškolsku i školsku dob (smanjenje do 2/3 u Mađarskoj) povećavaju troškove za obrazovanje djece za koje se uglavnom brinu majke[30].

Privatizacija socijalnih službi

Mjere štednje zaoštravaju privatizaciju socijalnih službi. Nedostatke njihovih usluga svaka žena mora individualno nadoknaditi, ali posebno ih nadoknađuju žene-migrantice i ilegalne doseljenice. Te su žene često neprijavljene i nemaju pristupa zaštiti te socijalnim i profesionalnim beneficijama, k tome su izložene uvjetima rada bliskima prisilnom radu kao i seksističkom i/ili rasističkom nasilju.

IV. Udari na radno zakonodavstvo

Mjere štednje koje vlade žele nametnuti, uz podršku MMF-a i europskih institucija, vode snažnoj deregulaciji tržišta rada u vidu narušavanja pravnog okvira regulacije rada i gubitka prava na samoorganizaciju. Prekarni rad žena postupno postaje pravilom, a ne iznimkom. U ime vraćanja javnog duga žene posvuda u Europi rade više da bi dobile manje.

Fleksibilni, prekarni i povremeni rad

Neki su poslodavci, suočeni s padom stope profita zbog recesije, u kušnji da im kriza bude izgovor da još više izrabljuju žene. Zbog njihove loše pozicije na tržištu rada i manjoj mogućnosti pregovaranja, žene "lakše" nego muškarci prihvaćaju prekarne uvjete rada, s manjom plaćom i bez socijalnog osiguranja. Da ne bi morale zaposliti nikoga novoga, uprave fleksibiliziraju radno vrijeme žena i ne obnavljaju njihove ugovore na određeno vrijeme. Da bi smanjili socijalne doprinose, izbjegli plaćanje poreza i srodnih troškova rada neki se poslodavci ne ustručavaju tako poticati povremeni rad žena.

Veći broj ilegalnih postupaka nad ženama

Da bi "uštedjeli" novac neki se poslodavci suzdržavaju od praksi i inicijativa u korist ženama ili čak prihvaćaju ilegalne prakse poput otpuštanja trudnica. Činjenica da ravnopravnost među spolovima nije više prioritet vladama, naravno, ohrabruje taj trend. Iako su žene oduvijek suočene s rizikom gubitka zaposlenja ako su trudne ili nakon porodiljnog dopusta, taj rizik još je veći tokom recesije. Tako u Engleskoj Komisija za jednake mogućnosti (Equal Opportunity Commission) kaže da će se broj otpuštenih trudnica povećati s krizom duga, iako ih se godišnje već otpusti 30 000 (2009)[31]. Ova šokantna posljedica mjera štednje nije samo nemoralna i kontradiktorna ravnopravnosti spolova na radnom mjestu, nego je i ilegalna.

V. Povećanje poreza na dodanu vrijednost - PDV

Mjere štednje ne vrše pritisak na bogate i tvrtke, nego na nižu klasu. Povećanje PDV-a na hranu, robu i usluge savršeno to pokazuje čime se žene naročito stavlja u nepovoljan položaj jer one osiguravaju osnovne potrebe i prehranu obitelji te se tako povećava siromaštvo kućanstava. U Engleskoj je, primjerice, PDV povećan sa 17,5% na 20%[32]!

Općenito iscrpljivanje žena

Ne samo da se mjere štednje neće riješiti stvarne uzroke krize, nego će i gurnuti milijune ljudi u bijedu i nesigurnost. A žene su u prvim redovima, paralizirane psihološkim pritiskom sve većeg siromaštva, izmorene prekomjernim radom i stresom zbog toga što moraju vršiti više društvenih uloga. Kao što smo vidjeli, dug i mjere štednje nisu nimalo neutralni iz rodne perspektive. Upravo suprotno, uzrok su feminizacije siromaštva, prekarizacije ženske zaposlenosti te znatnog rasta opterećenja neplaćenog rada žena koje su prisiljene ponijeti teret kako bi ublažile najteže posljedice krize, a osim toga kriza i dug gaze tekovine feminizma. Međutim, iako žene snose najgore posljedice krize, to nije njihov dug. One su prave vjerovnice na nacionalnoj i internacionalnoj razini, nositeljice su ogromnog društvenog duga i bez njihova neplaćenog rada proizvodnje, reprodukcije i skrbi o ljudima, naše bi društvo jednostavno propalo!

Feminističke alternative dugu

Sve ove socijalne regresije nametnute ženama pokazuju koliko svaki pravi emancipacijski proces podrazumijeva borbu protiv duga koji zajedno s patrijarhatom zarobljava žene i gazi njihova najosnovnija prava.

Feministički pokreti diljem svijeta rade na jačanju svojih međusobnih veza. Početkom 2011. u Grčkoj osnovana je inicijativa "Pokret žena protiv duga i mjera štednje"[33]. Cilj te mreže u nastajanju jest doprinosenje stvaranju političkog prostora u Europi za promišljanje i djelovanje žena protiv duga te za razradu feminističkih alternativa logici financijskog kapitalizma koja je pogubna za ljudska bića. Namjera je te feminističke inicijative postati dijelom europskog pokreta protiv duga i mjera štednje te sudjelovati u različitim susretima i mobilizacijama s dugom kao središnjom temom. (usp. Europska konferencija protiv duga i mjera štednje u Ateni 6. i 7. travnja 2011.[34], u Bruxellesu 31. svibnja u Europskom parlamentu[35] i u Londonu 1. listopada 2011)[36]. Inicijativa također namjerava promicati Europsku feminističku kampanju koja bi pridonijela urušavanju dužničkog sistema, neprijatelja svake prave emancipacije žena i svih naroda Europe. U svim zemljama u kojima su organizirani procesi revizije duga (Francuska, Irska, Grčka, Portugal, Španjolska), Inicijativa nastoji pripremiti feministički pokret da bi ih se moglo podržati i aktivno sudjelovati u njemu; na taj način odražavajući odlučnost feministkinja da se bore protiv duga koji

je u potpunosti podređen financijskim interesima i da doprinesu razradi novog tipa stvaranja i raspodjele bogatstva koji bi bio oslobođen od kapitalizma i patrijarhata.

S francuskog prevela Dorotea-Dora Held

Redaktura: Marija Čačić

Objavljeno na stranici [CADTM-a](#)

Bilješke

[1] European Woman's Lobby, "Women, the Financial and Economic Crisis - the Urgency of a Gender Perspective", rujan 2009., <http://www.womenlobby.org/spip.php?article184&lang=en>

[2] Ibid.

[3] Oxfam International/ European Women's Lobby, "Women's poverty and social exclusion in the European Union at a time of recession - An Invisible Crisis?", ožujak 2010., str.15, http://www.oxfam.org.uk/resources/policy/economic_crisis/downloads/rr_gec_an_invisible_crisis_240310.pdf

[4] Trades Union Congress, "Bearing the brunt, leading the response - Women and the global economic crisis", ožujak 2011., London, str. 7, http://www.tuc.org.uk/extras/TUC_Global_Women.pdf

[5] Ewa Charkiewicz, "L'impact de la crise financière sur les femmes d'Europe Centrale et de l'Est", *Awid*, ožujak 2010., str. 8-9, <http://www.awid.org/fre/Library/L-impact-de-la-crise-internationale-sur-les-droits-des-femmes2>

[6] Automatska indeksacija plaće koja je najbitnija onima s najmanjim prihodima, dakle ženama, dovodi se u pitanje posvuda u Europi.

[7] Confédération européenne des syndicats - CES, "Enquête du 8 mars 2011 - Section III. L'impact de la crise économique sur l'emploi féminin", ožujak 2011., str. 18, http://www.etuc.org/IMG/pdf/8_March11_analysis_FINAL_FR.pdf

[8] Ibid.

[9] Confédération européenne des syndicats - CES, op. cit., str. 19.

[10] Confédération des syndicats chrétiens - CSC, "Femmes Vs Crise", str. 3-5, [http://www.world-psi.org/TemplateEN.cfm?](http://www.world-psi.org/TemplateEN.cfm?Template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentFileID=35299)

[Template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentFileID=35299](http://www.world-psi.org/TemplateEN.cfm?Template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentFileID=35299)

[11] D. Millet, E. Toussaint (ur.), *La dette ou la vie*, CADTM/Ed. Aden, June 2011, Brussels, str. 343-358.

[12] European Women's Lobby, "Women, the Financial and Economic Crisis - the Urgency of a Gender Perspective", op. cit.

[13] Confédération des syndicats chrétiens - CSC, "Femmes Vs Crise", op. cit, str. 17.

[14] U Zapadnoj Europi, između četvrtine i trećine radne snage trenutno je zaposleno na privremeno i / ili sa skraćenim radnim vremenom, posebno u Velikoj Britaniji, Nizozemskoj, Španjolskoj i Italiji. W. Harcourt, "L'impact de la crise économique sur l'emploi féminin", *AWID*, ožujak 2010, str. 8-9.

[15] Confédération européenne des syndicats - CES, op. cit., str. 12

[16] Ibid.

[17] Op. cit., str. 13

[18] M. Jespen, European Trade Union Institute (ETUI), "Aspects contemporains de la crise au féminin", tijekom seminara "Le nerf de la guerre des sexes. Rapports sociaux et argent organisé par L'Université des femmes", Bruxelles, 16. prosinca 2010.

[19] Sustavi socijalne zaštite i dalje su orijentirani oko koncepta neprekinutog radnog odnosa u radnom vijeku od 40. do 45. godina, što je rijedak slučaj među ženama.

[20] Oxfam International/ European Women's Lobby, op. cit., str. 31

[21] M. Jespen, op. cit.

- [22] Collectif Solidarité contre l'Exclusion, "Un gouvernement anti-chômeur", br. 72 *Ensemble pour la solidarité, contre l'exclusion*, listopad 2011., str. 18-47 i objavljeno u *Le Soir* 26. listopada 2011., "Saigner les chômeurs pour soigner les banquiers? Inacceptable!", <http://www.neteevents.be/ExternalLink.cfm?lang=fr&EventsID=189514&Link=www.asbl-csce.be>
- [23] D. Millet, E. Toussaint, op. cit., str. 343-358.
- [24] Oxfam International/ European Women's Lobby, op. cit., str. 25
- [25] W. Harcourt, op. cit., str. 10.
- [26] Žene u Europi predstavljaju 78% radne snage u socijalnim i zdravstvenim službama te 60% osnovno i srednjoškolskih nastavnika. V. Oxfam International/ European Women's Lobby, op. cit., str. 24-25.
- [27] D. Millet, E. Toussaint (ur.), op. cit., str. 343-358
- [28] Oxfam International/ European Women's Lobby, op. cit., str. 25.
- [29] Ibid.
- [30] Oxfam International/ European Women's Lobby, op. cit., str. 6.
- [31] H. Philomena, "Les femmes et la crise de la civilisation ", srpanj 2009., <http://www.europe-solidaire.org/spip.php?article15254>
- [32] J. Leschke and M. Jespen, "The economic crisis - Challenge or opportunity for gender equality in social policy outcomes. A comparison of Denmark, Germany and UK", ETUI, Brussel, travanj 2011., str. 53.
- [33] M. Karbowska, S. Mitralias, C. Vanden Daelen, "Femmes en Mouvement. Vers une Initiative pour la construction d'un réseau féministe contre la dette et les mesures d'austérité en Europe", ožujak 2011.
- [34] S. Mitralias, "Une expérience pionnière en Grèce: l'Initiative des Femmes contre la Dette et les Mesures d'Austérité", 31. svibnja 2011., <http://cadtm.org/Une-experience-pionniere-en-Grece>
- [35] Ewa Charkiewicz, "Austerity, debt and social destruction in Europe", tijekom "Conférence - Stop à la dette, à l'austérité et au démantèlement social: coordonnons nos luttes!" održane 31. svibnja u Europskom parlamentu, http://www.ekologiasztuka.pl/pdf/ECh_31_May_edited.pdf
- [36] Govor Sonie Mitralias 1. listopada 2011., <http://cadtm.org/Discours-de-Sonia-Mitralia-a-la>